

Joan Mínguez, en un retrat a llapis.

Joan Mínguez, escriptor retrobat

David Guixeras

Joan Mínguez Defís (Balde, província de San Luis, a l'Argentina, 1900-Barcelona, 1960) és un autor injustament relegat pel corrent del temps. L'any 1963, Mn. Camil Geis assegurava que les promocions posteriors a la seva el descobrien (1), i aquesta asseveració continua sent vàlida avui. L'últim acte-notícia que em balla pel cap va ser el plural homenatge que l'Ateneu Barcelonès, en col·laboració amb l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana i el Consulado Argentino de Barcelona, va retre a l'escriptor que va coincidir amb el vint-i-cinquè aniversari de la seva mort. Mínguez va estar lligat a l'Ateneu durant molts anys. A falta de biblioteca pròpia, va traduir-hi les *Elegies* de Tibul i les de Properci (2), i va participar regularment, des de molt jove, en les tertúlies dels «elefants sagrats». A més, l'escriptor, que es va anar

fent gran al costat de Sagarra, Solé de Sojo i companyia, formava part del grup Amics de la poesia, vinculat a l'entitat del carrer Canuda.

La biografia

La infància i l'adolescència de Mínguez van transcórrer a la nostra província. Quan tenia quatre anys, la seva mare, filla d'Hostalets de Llers, va decidir que la família deixés Balde, ciutat on regentava una botiga, per passar a residir a Figueres. Dolors Defís s'havia establert un temps a la capital altempordanesa, després de casar-s'hi amb Juan Mínguez, de Peñafiel, qui aleshores acomplia el servei militar a la ciutat, i a Figueres va néixer el seu fill gran.

L'escriptor féu els primers estudis amb els Germans Maristes de Figueres. Obeint la voluntat de la mare, que maldava perquè

cursés teologia, als deu anys va entrar al noviciat de Pontós. Mínguez abominava el tracte a què se sotmetia els aprenents de capellà, i va abandonar el Seminari de Girona als 18 anys, després de cinc d'estada. Avalueu *Dies verges* i hi veureu la topada entre l'estret marge de maniobra de portes endins i la necessitat adolescent de respirar carrers amples. Llegiu el contundent i corrosiu «Pamflet a la vella ciutat» i hi trobareu versos de revolta on es lamenta de no haver viscut: «Ciutat adusta, sense clarianes, /massa d'ahir i massa poc d'avui, /arquimesa pansida, /gris de caserna i negre de sotanes... /Qui em blasmarà, Girona, si no et vui? (3).

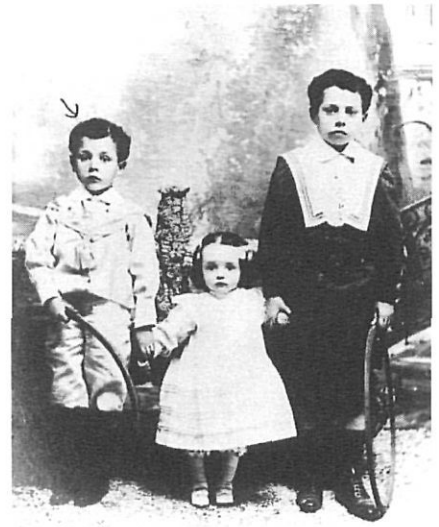
Un cop deixat el Seminari, Mínguez va continuar un temps a Girona, i va exercir de passant de notari. L'ambient clos, la «pastosa melangia de Girona» (4), aviat el va moure a anar-se'n de la ciutat. Per poder-ne sortir, l'any 1919 Mínguez va fer creure a la seva família que havia trobat feina a Barcelona. El cert és que no va tardar gaire a aconseguir-ne. Abans de treballar a la casa Doctor Andreu, SA, va passar per una agència de notícies i una companyia d'assegurances. A l'empresa del doctor Andreu, va entrar-hi amb vint-i-quatre anys, de responsable de publicitat, i aviat, a més d'escriure'n una biografia popular (5), passà a ser apoderat i a exercir de director comercial, càrrec que va ocupar fins a la seva mort. Entre els divuit i els trenta-tres anys Mínguez va participar amb assiduïtat en certàmens de Jocs Florals, i

va obtenir diversos premis. A l'edat de vint anys va conèixer la seva futura esposa, amb qui es casà als vint-i-quatre. Núria Mínguez va ser l'únic fill del matrimoni.

Amb vint-i-quatre anys Mínguez, va traduir els dos volums de la Fundació Bernat Metge abans esmentats: les *Elegies* de Tibul i les *Elegies* de Properci. D'aquest últim va fer-ne també un documentat estudi introductor. Mínguez no va donar continuïtat a la seva labor com a llatinista, iniciada amb una correcta traducció de l'*Elegia III* d'Ovidi (*Elegia de l'exilat*) al poemari *Primícies* (1920) (6). En aquest sentit, Núria Mínguez recorda que el seu pare havia comentat alguna vegada que les traduccions encarregades li havien servit –i les havia fet servir– per moblar el pis de casats a Barcelona. I morta la necessitat, mort l'interès.

Mínguez, expert en comerç internacional i altes finances, va haver d'obrir un interval en la seva producció literària l'any 33, en veure's obligat a viatjar dues vegades a l'Argentina per tal de reconduir els negocis que hi tenia el doctor Andreu. L'esclat de la Guerra Civil faria d'aquest any una data definitiva.

Gràcies al fet que l'escriptor conservava el passaport argentí, la família de Mínguez no va tenir problemes per traslladar-se, tres setmanes després d'iniciar-se el conflicte bèl·lic, a Rapallo (Ligúria, regió de Gènova), on hi havia una important colònia de catalans fugitius, entre els quals es trobava

Joan Mínguez (1908) amb els seus germans Josep i Maria.

la família Andreu. A Rapallo, els Mínguez hi van residir dos anys. L'autor de *Dies verges* continuava dirigint els negocis d'Amèrica, aleshores sosteniment únic de l'empresa d'alta farmàcia, i de prop de cinquanta dels catalans residents a la ciutat italiana.

Quan els Andreu van tornar a Espanya, l'any 38, anant a residir a Vigo, els Mínguez es van instal·lar a Porto (Portugal). El retorn a Barcelona es va produir l'any 1941, i la família s'establí al carrer París. A partir d'aquell moment, Mínguez, que va continuar freqüentant el cercle literari de l'Ateneu, es va negar a publicar en espanyol, de manera que va posar fi tant a la seva tasca creativa (poeta jove, novel·lista madur –d'una sola obra, però madur–, contista premiat, dramaturg (7), llatinista a tant la peça, traductor de Daudet i Boutet (8) i col·laborador de les revistes *Mirador* i *Rosa dels vents*) com a la faceta periodística-crítica (*La Publicitat*, *El be negre*, *Mirador*, a més de publicacions comarcals i periòdics de Girona i Barcelona). Mínguez va morir el 8 de juliol de 1960, víctima d'un càncer d'estómac fulminant. Núria Mínguez afirma que el seu pare «tenia pensat de tornar a escriure un cop jubilat».

Els poemes

El primer poemari de Joan Mínguez, *Primícies*, presenta en procés de gestació els eixos argumentals dels altres dos. És cert que el poeta no reprendrà les notes

Joan Mínguez (1910) amb els companys de classe als maristes de Figueres.

Joan Mínguez, 1918.

de paisatge dels «Poemes rurals», deutores de Tibul, ni tornarà a reproduir la feixuga ortodòxia cristiana dels «Poemes devots», però al recull hi són visibles, més o menys acabats, els pilars dels veros de Mínguez: l'home, la dona-àngel i la dona-dimoni (ànima i sexe, amor i neguit, segons el plantejament de *Dies verges*), l'alienació i la mort, en el temàtic; la perfecció rítmica, en el formal. Amb tot, no hi ha la càrrega d'acidesa de *La lluita en el repòs* i *Moments*, manifestada a vegades en la denúncia de l'urbs burgesa, de la misèria social latent, de la solitud dins la multitud.

A *Primícies*, el classicisme formal i temàtic s'inscriu bé en les solucions noucentistes, com són un tractament de la natura resolt amb ironia i comicitat, la profusió de personatges de carrer, la mitificació del matrimoni i l'«Elogi de la dona catalana», bé en l'assimilació de la poesia anterior, revelant la lectura de Maragall i Alomar (9). Les pàtines de serena exultació de la puresa, la innocència i la immortalitat resten velades en *La lluita en el repòs*, i s'absenten en l'últim recull. Alhora que esdevé creïble la figura de l'home dominat pel desig sexual, amb la queixa i l'autocrítica (Si no fos per aquella mesquina, del bes dejú d'amor! (10)), els postulats religiosos es corresponen amb la dimensió humana (el poema del viure l'escriu *Ella amb l'ironia d'un somrís, la Mort* (11)), i sovintea la nota sensual, potser vinculada a Salvat: Ai, qui tingués el dalit / de seguí una petja fina / i una

rosa arran d'un pit!; conec el pas d'una veïna / per la remor sedosa dels cabells / i em ve un defici d'uns llavis vermells / i d'un dolcíssim fregadís de sina (12).

Mínguez considerava el conjunt de la seva poesia publicada en forma de llibre com a obra circumstancial, curulla de «pecats de joventut». En unes declaracions posteriors a 1930 afirmava que les tres obres portades a impremta es ressentien d'una «formació poètica deficiente» (13). La poesia de Mínguez parteix de les experiències subjectives que reclamava la segona generació noucentista: «La indignació, l'angúnia, la solitud entre la gent indiferent m'han estat sempre propícies a la creació. La calma i el contentament m'indueixen, en canvi al poema gris o a la imitació involuntària [...] això

que per orgull desdenya d'esdevenir satírica, és a dir, de predicar-los res» (15). Manuel de Montoliu opina, per contra, que en l'obra poètica de Mínguez (es refereix només a *La lluita en el repòs* i a *Moments*) el tret essencial és l'«humorisme satíric». L'humor, «un estat d'ànima dissolvent que encomana als espectadors externs l'íntim desequilibri», és, en Mínguez, l'«arrel de l'emoció lírica», fronterera amb les grans passions i apartada de l'eixut cerebralisme noucentista.

Tanmateix, l'autor del *Breviari crític* no entén la sàtira a manera d'objectivació plena del pensament. Amb la sàtira, «el poeta expressa el contrast de les coses tal com ell voldria que fossin i les coses tals com són, per provocar en els altres, no el desig de l'ideal, sinó l'aversion de la realitat» (16).

Joan Mínguez (1934) amb l'avió que el traslladarà de Buenos Aires a Montevideo.

només pel que fa a la meua obra poètica: pels meus altres assaigs s'esdevé inversament. [...] els meus poemes interpreten sempre l'home, amb totes les seves defallences, i amb totes les seves evolucions» (14). Riba apunta en una direcció parirona: «La poesia de Joan Mínguez sembla néixer d'una mena de condensació del sentiment de solitud amb la pròpia individualitat».

El crític situa la poesia de Mínguez «dins l'òrbita de Baudelaire», en tant que poesia de ciutat. Per Riba, «ara i adés sembla haver-hi una sobtada revenja contra la ciutat i les amargors que dóna, i constata els seus aspectes grotescos, els seus gestos inútils, els seus maquillatges ingenus [...] (es tracta d'una poesia) en què no es dissimula res del que hi ha de tort, de còmic i de punyent en la convivència dels homes, però

Joan Mínguez (1934) al vaixell que el portà a Buenos Aires

La novel·la

Dies verges (Història d'un adolescent) (17) va ser finalista del premi Crexells l'any de la seva publicació, el 1929. La faixa de la novel·la recollia aquesta valoració de Cabot: [*Dies verges* és] El drama de tantes adolescències, contat amb un humor sobri i comprensiu». L'autor situa la història a Girona pels «singulars recursos de decoració»

impacte, per l'atreuiment que mostrava en l'enfocament dels temes, i jo vaig arribar a ser mal vista pel meu professor de religió al batxillerat».

Al meu parer el més destacable del llibre és un llenguatge «impecable de construcció i amb [...] qualitat poètica [...]» (18). Com acostuma a passar en la «novel·la d'adolescència», molt del seu temps, la història de *Dies verges* no ve confegida per un encadenament lògic,

Joan Mínguez (1935) amb dos companys del món de les lletres.

que ofereix la ciutat, i escriu en l'«Advertiment» que l'obra es proposa de «plasmant l'evolució d'un adolescent format en un ambient poc propici i l'elaboració dolorosa de la seva personalitat, amb els alts i baixos a què el constrenyen les dues qüestions torturadores: la veritat religiosa i la veritat sexual». Abans Mínguez ha dit, curant-se en salut, que no es tracta d'«un llibre de memòries».

L'obra és ressent de les acotacions moralitzants, i es troba a faltar, de fet, l'«humor sobri i comprensiu» que volia Cabot. L'humor no és, a *Dies verges*, un ingredient integral, sinó un component merament residual reservat a passatges externs a la trama, com ara la caricaturació dels veïns de Llers o del director del Seminari. Al cos narratiu no hi ha humor, sinó una peripècia personal presentada de forma crua i nua. Núria Mínguez assegura que *Dies verges* «és una obra anticlerical que es recolza en bona mesura en fets i sentiments viscuts. La novel·la va causar un fort

assumible com a real, de causes i efectes. L'evolució vital de Miquel Costabella, el protagonista, la prerdefineix un acusat determinisme, posat de manifest només a la part final de la novel·la i, en qualsevol cas, mai intuït en el transcurs

Joan Mínguez amb la seva filla Núria.

Joan Mínguez, 1955.

de l'acció. La inexistència d'aquest desllorigador, combinada amb l'escassa credibilitat que mereixen alguns dels components textuais, abona la disconformitat del lector amb la manera com es fa efectiva «l'elaboració dolorosa» de la personalitat del protagonista.

En el primer episodi, Miquel, amb dotze anys, aprèn que «els nens no vénen de París. La revelació se li fa brutal» (19). La virilitat, l'assumeix de forma massa peculiar: «[al seu cos] No li ha conegut mai una indisciplina; les relacions amb ell han estat sempre tan castes, la incondícia ajudant-hi, que tot just avui s'ha descobert la brossa del ventre que el proclama púber». L'oposició entre Caterina, l'amor platònic i verge, i Aurora, la prostituta de Portbou, no és prou aprofundida, i a la figura de Mossèn Pacareu, en qui el seminarista reconeix la possibilitat de conjugar religiositat abandonada i apetència sexual, se li nega la complexitat que de segur mereix.

La primera experiència sexual, a divuit anys i amb la dona de l'amo, és amarga. Déu li gira l'esquena: «l'hòstia havia rodolat per terra. El senyor s'havia sostret a la profanació de l'incontrit». Amb tot, aviat la visió esdevé pura. La revelació determinista, que informa indirectament de perquè la mare de Miquel decideix d'ingressar-lo al Seminari, ho confirma: «Quin absurd, frustrar la fam de paternitat que dorm en el cor de l'home [...] El seu pare i ell n'havien estat víctimes [del

Joan Mínguez (1958) amb la seva esposa Casimira Negre en ocasió del bateig de la seva néta Glòria. Ja estava afectat per la malaltia que el conduiria a la mort.

sexe]. Al progenitor l'excés; a ell l'abstinència». El tràngol del despertar sexual de Miquel Costabella no admet una solució tan eixuta. Rafael Tasis ho va saber veure: «El món no és [...] tal com se l'imagina aquell heroi mediocre, ni les seves descobertes tenen la transcendència que ell s'imagina» (20).

Com en la novel·la de Benguerel *Pàgines d'un adolescent*, el protagonista de *Dies verges* (i aquí sí que sembla evident la naturalesa biogràfica) troba en el mar el camí-guia vers la llibertat. Costabella agraeix a Barcelona que li brindi un horitzó: «I temps a venir, li deuria potser també l'oblit d'una adolescència aturada que el duigué a cercar, en una guerra indiferent, sota l'anonimat de la legió, la mort o la renaixença» (21).

Els contes

Part del recull de contes titulat *Magda la generosa* (1931) (22), finalista al premi Crexells 1932 i guanyador del premi Rabell 1933, la conformen les últimes narracions publicades per Mínguez a *Mirador*. Tret del primer, que dóna títol al llibre, els contes de *Magda...* són força breus. La trama de

cada unitat volta una passió ben fonda; d'aquí la profusió de configuracions psicològiques, lligant amb l'àmbit clos en què evolucionen els personatges: mare i filla a «Ulls que comencen a veure-hi»; mare i fill a «Feina feta no té destorb»; marit i família a «Vida i mort d'un home dolent»; home i muller a «La venjança»; una parella que es retroba a «Amor, amb A majúscula». La dualitat amor-odi serveix de base argumental a bona part de les narracions, construïdes a partir d'elements del teixit fulletonesc, de rang universal: el fastig dels casats; l'arraconament per part de la família de l'àvia que no es pot valer; les relacions sexuals fora del matrimoni; la monotonia que descriu l'última etapa en la relació dels amants, etc. En referir-me a *Dies verges* he insinuat que la càrrega melodramàtica obstruïa la versemblança d'uns fets massa sovint insòlits. En el cas dels contes, em sembla clar que les històries són versemblants per si mateixes i no els afecta el tractament de fons.

Un dels principals trets de *Magda...*, el distanciament entre l'autor i els personatges, afirmat en l'elaboració de deformacions sovint creïbles, a

vegades simplement divertides, situa Mínguez en la línia de la narrativa noucentista precedent. La successió de situacions frívoles i punyents és positiva pel que té de varietat de registres. Varietat que també es posa de manifest en la combinació de parlaments de l'autor —sovint sobers, per la seva significació alligadora— i diàlegs vivaços, de llenguatge excessivament retòric i de llenguatge espontani. I irreductible a cap comparança, l'excel·lent narració político-policíaca «El dret i les dretes», variant d'un conte anterior titulat «Karel Tvopek, l'assassí» (23).

NOTES

(1) *Revista de Girona*. Tercer trimestre 1963 (any IX), núm. 24, pàg. 75. L'article de Mn. Camil Geis pertany a la sèrie «Els que he trobat pel camí» (en espanyol: «Los que encontré en el camino»). La sèrie completa es va publicar, traduïda al català, a Camil Geis, *Els que he trobat pel camí*, AUSA, Sabadell, 1987. L'escrit relatiu a Mínguez apareix en les pàgines 273-74.

(2) Albí Tibul, *Elegies*. Fundació Bernat Metge, Col. Escriptors grecs i llatins, vol. 11, Barcelona, 1925. Text i traducció de Carles Magrinyà

Joan Mínguez (1953) amb tota la penya d'Elefants Sagrats a l'Ateneu Barcelonès.

i Joan Mínguez. Sext Propercí, *Elegies*, Fundació Bernat Metge. Col. Escriptors grecs i llatins, vol. 12, Barcelona 1925. Text establert pel Dr. Joaquim Balcells. Traducció de Joan Mínguez.

- (3) Joan Mínguez, *Moments. Cançons, poemes, pamflets*, Omega, Barcelona, 1924, pp. 21-2. L'exemplar consultat, del fons local de la Biblioteca Popular Carles Fages de Climent, de Figueres, està dedicat per l'autor a Alexandre Plana.
- (4) Núria Mínguez, filla de l'escriptor i coneguda novel·lista, comenta que «Saltor solia dir que el meu pare era un dels escassíssims autors que havien escrit quatre fàstics dels seus llocs de residència».
- (5) Joan Mínguez, *El doctor Andreu*, Quaderns Blaus, Barcelona, 1926. L'obra va ser un encàrrec de l'editor López Llausàs.
- (6) Joan Mínguez, *Primícies. Poemes juvenils*, Impremta la Noogràfica, Sabadell, 1920, pp. 35-41. El recull està prologat per Mn. Llorenç Riber.
- (7) Mínguez va escriure dues obres de teatre: la comèdia burgesa *L'hora del secret* (Llibreria Bonavia, Col. L'escena catalana, núm. 360, Barcelona), estrenada al Novetats el novembre de 1931, i *Una veu llunyana*, presentada l'any 1933 al premi Ignasi Iglésias i no publicada. Diverses fonts informen que *Una veu llunyana*, favorita per a la majoria, es va veure perjudicada per un sistema de votació desencertat. L'edició de 1933 del premi Ignasi Iglésias va guanyar-la l'obra *Els homes forts*, del novell Albert Piera.
- (8) P. ex., Frédéric Boutet, «El salvament d'en Quimet», a *D'ací i d'allà*, maig 1926, Barcelona, pp. 164-165. A l'última pàgina de *La lluita*

en el repòs (vegeu nota (11)) s'anuncia la preparació de la versió catalana dels *Contes del dilluns* de Daudet, obra mai publicada, a l'igual del poemari *D'íntima paraula* i les *Elegies* de Tibul «posades en vers català». En l'article ressenyat a la nota (1), Mn. Camil Geis exposa que «en una de sus cartas primerizas, después de su traslado a Barcelona, [Mínguez] me dice que acaba de dar fin a la traducción de «Els contes del dilluns»».

- (9) És l'encertada opinió de Xavier Maimó, en l'article «Primícies», a *La Veu de l'Empordà*, núm. 824, 24 de juliol de 1920, Figueres, pàg. 3. Segons Maimó, «en «Obit» [es fa palès] un reflex d'Alomar; «Epitlàmica» és fermament maragalliana...».
- (10) *Moments*. Poema «Moment nocturn», pàg. 23, vv. 9-10.
- (11) Joan Mínguez, *La lluita en el repòs*. Altés impressor, Barcelona, 1921. Poema «El somris de la mort. I», pàg. 17, vv. 13-14.
- (12) *Moments*. Poema «Cançó vespral», pàg. 14, vv. 5-8. Poema «El retorn a les coses», pàg. 20, vv. 22-25.
- (13) «Les meves tres millors poesies», a *Revista de Catalunya*, vol. XIV, núm. 71, juliol de 1931, Barcelona, pp. 23-17. La poesia més reculada que aporta Mínguez és de 1928.
- (14) s.a., «Enquesta sobre la poesia lírica», a *La Revista*, núm. 228, 16 de març de 1925, Barcelona, pp. 92-93. Enric Bou, «La poesia postsimbolista (1915-1936)», a *Història de la literatura catalana*, vol. 9, Esplugues de Llobregat, pàg. 219, nota 18, escriu que «[l'enquesta] fou contestada per ben pocs escriptors de relleu —llevat de Guerau de Liost i Josep Sebastià Pons—, especialment després del marrameu de Carles

Riba». Riba respon (és un dir) a l'enquesta en el mateix número que Mínguez i Sagarra.

- (15) Carles Riba, *Per comprendre, 1927-1935*, Impremta Altés, Publicacions de *La Revista*, Barcelona, 1937, pp. 36, 36 i 38. En nota es fa esment de la procedència del text: «Paraules introductòries a una lectura de versos de Joan Mínguez que, organitzada pels Amics de la Poesia, tingué lloc a l'Ateneu Barcelonès, el 25 de maig de 1927». L'obra de Riba va obtenir el Premi Maragall en l'edició de 1937.
- (16) Manuel de Montoliu, *Breviari crític, I (1923-1924)*, Llibreria Catalònia i Biblioteca Balmes, Publicacions de l'Oficina Romànica, Barcelona, 1926-1933, pp. 89, 90.
- (17) Joan Mínguez, *Dies verges. Història d'un adolescent*, Llibreria Catalònia, Biblioteca Catalònia, Barcelona, 1929. La mateixa Llibreria Catalònia va publicar posteriorment l'obra dins la col·lecció «Quaderns Literaris. Novel·les i novel·listes» (Any I, vol. I, núm. 12). La faixa a què faig referència contenia, a més del de Cabot, comentaris de Riba, Gaziel i López-Picó. Els números de pàgina que apareixen en l'article corresponen a l'edició de 1929.
- (18) Són paraules de Rafael Tasis i Marca, *Una visió de conjunt de la novel·la catalana*, Publicacions de *La Revista*, Barcelona, 1935, pàg. 63.
- (19) *Dies verges*, pàg. 13. Els tres fragments de l'obra citats posteriorment pertanyen a les pàgines 128, 232 i 238.
- (20) Tasis (1935), pàg. 63.
- (21) *Dies verges*, pàg. 241.
- (22) Joan Mínguez, *Magda la generosa*. Llibreria Catalònia, s.a., Barcelona, 1931.
- (23) *A D'ací i d'allà*, vol. XV, març 1925. Barcelona, pp. 102-103.